

ସାରଥଙ୍କ ନିଷେଣରେ ରଥ ଚଲାନ୍ତି ଅଛି

ପୁରୀ ଅପିସ, ୨୫୧୭

ରଥରେ ସଂଯୋଗ ହେଉଥିବା
ସାରଥୀ ଓ ଘୋଡ଼ା ମୁଣ୍ଡି ।

ଅଖୁଳ ବ୍ରହ୍ମାଣନାଥ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନାଥଙ୍କ ବିଷ୍ଣୁପ୍ରସିଦ୍ଧ
ରଥଯାତ୍ରା ପାଇଁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଜିରିଥ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଏ । ପବିତ୍ର
ଘୋଷଯାତ୍ରାରେ ଏହି ଜିରିଥ ଶ୍ରୀମତିର ସିଂହଦ୍ୱାରଠାରୁ
ଶ୍ରୀରୂପଟା ମନ୍ଦିର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥାଏ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଭକ୍ତଙ୍କ ଗହଳି
ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡର ବୁଲ୍କୁଟିର ଘୋର ଘର୍ଷର ନାଦରେ ଗଡ଼ିଶାଲେ
ଜିରିଥ । ଆଉ ଏହି ରଥନୁ ଠିକଣା ପଥରେ ଆଗେଲ ନିଅନ୍ତି
ମାରଥ । ଏହି ସାରଥଙ୍କ ନିର୍ମିଷ୍ଟରେ ହଁ ଅଞ୍ଚମାନେ ରଥ ଲଜନ୍ତି ।

ସାରଥୁ । ଏହି ସାରଥଙ୍କ ନଦେଶରେ ହି ଅଶ୍ଵମାନେ ରଥ ଚଳାନ୍ତି ।
ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଗବେଷଣା ଡ. ନରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାଶ କହାନ୍ତି,
ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଥରେ ସାରଥ ନିର୍ଦ୍ଦେଖ ଯୁଗମରେ ରଥକୁ ସଞ୍ଚାଲନ
କରିବା ଭଙ୍ଗରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ତାଳଧୂଙ୍କ
ରଥର ସାରଥଙ୍କ ନାମ ମାତଳା । ସେ ସୁସଜ୍ଜିତ ଭାବେ
ଉପବେଶନ କରି ରଥ ସଞ୍ଚାଲନ ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତି ।
ମାତଳା ହେଉଛନ୍ତି ଦେବରାଜ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସାରଥ । ଏହାଙ୍କର କଳନ୍ୟା
ଶୁଣାକେଶୀ । ସୁମୁଖ ନାମକ ନାଗକୁ ସେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ରଥ
ତାଳନା କରିବାର ସମସ୍ତ କୌଶଳ ମାତଳା ଜାଣନ୍ତି । ସେହିପରି
ଶ୍ରୀଜନନୀଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥର ସାରଥଙ୍କ ନାମ
ଦାରୁକ । ମହାଭାରତର ମୂଳକ ପର୍ବରେ ଦାରୁକଙ୍କ ସମୟରେ
ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛନ୍ତି । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସାରଥ ।
ଯଦ୍ବୁଦ୍ଧଶ ଧୂର୍ପ ସମୟରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନ୍ତିମ ବାର୍ତ୍ତା ଦାରୁକ
ଅନ୍ତିମଙ୍କୁ ଜଣାଇଥିଲେ । ରଥ ତାଳନାରେ ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା
ଅପ୍ରତିମା । ସେ ହିଁ ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥର ସଞ୍ଚାଲନ ଦାୟିତ୍ବ ବହନ
କରିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଦେବୀ ସୁତ୍ରଙ୍କ ଦର୍ପବଳନ ରଥର
ସାରଥଙ୍କ ନାମ ଅର୍ଜୁନ । ଅର୍ଜୁନ ହେଉଛନ୍ତି ମଧ୍ୟମ ପାଣ୍ଡବ ।
ଦେବରାଜ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆର୍ଦ୍ଦିତ୍ବ ନୁହିଛନ୍ତି ଗର୍ଭଜାତ । ସେ ଥିଲେ ଦ୍ୱାପର
ଯୁଗର ଜଣେ ଅସ୍ତିତ୍ବାୟ ବାର । ସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭଗିନୀ ସୁତ୍ରପାଙ୍କୁ
ବିବାହ କରିଥିଲେ । ସୁତ୍ରା ଏବଂ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅଜମୟ
ସପୁରଥୀଙ୍କ ବ୍ରାହ୍ମା ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ ।
ତାଙ୍କର ଅନେକ ନାମ ଯଥା ଅର୍ଜୁନ, ପାଲରୂପ, ଶୈତବାହାନ,
କରାତି, ସବ୍ୟସାଗ, ଧରମଜୟ, ପାର୍ଥ ଲେତ୍ୟାଦି । ସେ ଜ୍ଞାନ

ମହାନ ରଥଚଳକ। ତେଣୁ ସେ ମୁଖ୍ୟାଙ୍କ ରଥରେ ସାରଥ୍ ଭାବେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହି ସାରଥ୍ମାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ପ୍ରୟୋକ୍ଷ ରଥରେ ସଂଯୋଜିତ ୪୮ ଲେଖାଏ ଘୋଡ଼ା ରଥକୁ ଗାଣି ନିଅନ୍ତି । ଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରୀ ରଥରେ ସଂଯୋଜିତ ଅଷ୍ଟମାନେ ହେଲେ ଶଙ୍ଖ, ସୁତ୍ର, ଅଙ୍ଗଦ ଓ ମେଘନାଦ । ମତାନ୍ତରେ ବିହୁପ୍ରକାର ତାତ୍ର, ଘୋର, ବାର୍ଷି ଓ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମାଉ ଏବଂ ଛାଇରା, ଛୁଟି, ଛୁଟି ଓ ପ୍ରଞ୍ଚା ରହିଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ବା କଳା ଆଟେ । ଶ୍ରୀଜନନାଥଙ୍କ ରଥରେ ସଂଯୋଜିତ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ନାମ ଶଙ୍ଖ, ବଳାହକ, ଶୈତାନ ଓ ହରିଦାସ । ମତାନ୍ତରେ ଏମାନଙ୍କ ନାମ ମୟାର ମେଘ ପକ୍ଷ ଓ ରଳାହଳ । ଏମାନଙ୍କୁ ରଙ୍ଗ ଶଳ ବା

ଧଳା । ସେହିପରି ଦେବୀ ମୁକ୍ତଦ୍ରାଙ୍କ ରଥର ଅଶ୍ଵ ହେଲେ
ଗୋଟିକା, ମୋଟିକା, ଜିତା ଓ ଅପରାଜିତା । ମତାନ୍ତରେ
ପ୍ରଞ୍ଚା, ଅମୃଞ୍ଚା, ଯୋରା ଓ ଅଯୋରା । ଏମାନଙ୍କର
ବର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ବା ନାଲି । ରଥରେ ଗଜପତି
ମହାରାଜା ଛେରାପହଞ୍ଚା କରିଯାରିବା ପରେ
ଚାରମାଳ ପିଟାଯାଏ । ଏହାପରେ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ
ସଂଯୋଗ କରାଯାଏ । ଏହି ବଳିଷ୍ଠ ଅଶ୍ଵମାନେ
ବଳପୂର୍ବକ ରଥମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯଥା ପ୍ଲାନରେ
ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ବୋଲି ଗବେଷକ ଡ.
ଦାଶ ମନମୟଙ୍କ ଜନିନ୍ତି ।

ଆଜି ରଥକୁ ଉଠିବ ଚଉଦ୍ଦ ମାହାକା କାଠ

ରଥକାର..

ରଥ ମାରଁ କରନ୍ତି କାହାକା ଲାଗ ଦିଆରି କରାପାଉଛି

ପରୀ ଅପିସ୍, ୨୫୧୭

ଉଠିବ । ତାଳଧୂଙ୍କ ରଥର ରୂପକାର ପଞ୍ଚାନନ୍ଦ
ମହାପାତ୍ର କହିଛନ୍ତି, ପଟାଗୁଜ ଖୋଦେଇ ଚାଲିଛି ।
ନାଗଗୋଡ଼ ଏବଂ ହିଂସାସନରେ ମଧ୍ୟ ଖୋଦେଇ
କରାଯାଉଛି । ନଦିଘୋଷ ରଥର ଚିତ୍ରକର ଦେବଦର
ମହାରଣା କହିଛନ୍ତି, ରଥରେ ରଙ୍ଗ ଦିଆଯାଉଛି ।
ଚିତ୍ରକରମାନେ ଶ୍ରୀମଦିର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ପରିସରରେ
ରଥର ପାର୍ଶ୍ଵଦେବଦେବୀ, ନର୍ତ୍ତକୀ, କନ୍ୟାପଟା,
ହିଂସପଟାରେ ରଙ୍ଗ ଦେଉଛନ୍ତି । ରଥରକରେ
ଧଳାରଙ୍ଗ ଦିଆଯାଇଛି । ପରେ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗ ଦେଇ
ଚିତ୍ରତ କରାଯିବ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଦୋଳବେଦୀରେ
କମାରଥେବକମାନେ ଭୁଲ୍ଲକଷ୍ମୀ ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି ।
ପ୍ରଥମ ଭୁଲ୍ଲକଷ୍ମୀ ତିଆରି ସରିବା ପରେ ଏବେ ବ୍ରିତୀୟ
ଓ ତୃତୀୟ ଭୁଲ୍ଲକଷ୍ମୀ ତିଆରି ଗଲିଥିବା ତାଳଧୂଙ୍କ
ରଥର କମାରଥେବକ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାରଣା କହିଛନ୍ତି ।

ରଥ୍ୟାତ୍ରୀ ପାଇଁ ମନ୍ଦିର ଆଜି

ପୁରୀ ଅଧିକ, ୨୫୩: ରଥଯାତ୍ରା ପାଇଁ ପ୍ରଶାସନିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଜୋରଦାର ଚାଲିଛି । ରଥଯାତ୍ରା ଦେଖିବା ଲାଗି ପୂରାକୃଳ୍ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଉକ୍ତ ଆସିବେ । ସେମାନଙ୍କ ରହଣି, ସୁରକ୍ଷା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେତ୍ରରେ ପ୍ରଶାସନକୁ କେତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତାହାକୁ ନେଇ କୁଠିବାର ମକ୍ତୁଳ କରାଯିବ । ପର୍ଗନାଙ୍କରେ ଚାରନ ଥାମାରେ ଆଇଛି, ଜିଲ୍ଲାପାଳ, ଏଥିରୁ ଅତିକ୍ରମ ଜିଲ୍ଲାପାଳ, ଉପକିଳାପାଳଙ୍କ ସମେତ ଦିକ୍ଷିନ ଲାଜନ ଦିପାର୍ଚନେଷ୍ଟର ଅଧିକାରୀ ଏବଂ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ବେଳେକ ଅନୁଷ୍ଠାତ ହେବ । ଆଗମୀ ରଥଯାତ୍ରା ପାଇଁ କୌଣସି ବିଭାଗ କିତିକୁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଉପରେ ପୁଞ୍ଜୀକୁରୁତ୍ୱ ଭାବେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ଏଥୁସବୁ ଯଦି କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା କିମ୍ବା ଅଘରଣ ଘଟେ ତେବେ ଏହାକୁ କିପରି ପୁକୁବିଲା କରିଛେ ତାହା ଉପରେ ମନ୍ତ୍ରକ୍ରିୟ କରାଯିବ । ହତୋତ୍ତର କୌଣସି ଝୁମାରୁ ଯଦି କିଛି ବି ଦୁର୍ଘଟଣାର ଖରବ ପହଞ୍ଚେ ତେବେ ଅଗ୍ରିଶମ ବାହିମା, ପୋଲିସ, ଓଡ଼ାପ୍ରି କିପରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଉଦ୍ଧାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ତାହା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛେ । ଜାହାନ ଥାମା ଜଣେଇଲ ନମର ରିକର୍ଡ ଅଧିକାରୀମାନେ ଏ ମର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜରିଛେ

ମଠର ମହ୍ୟାସୀପାରଣ ଛାରା ମନ୍ତ୍ରିଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରିଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ଵର ଚିତ୍ରାମାନଙ୍କି।

សាខាបិន្ទោះ សាខាបុរាណ និង សាខាបិន្ទោះ សាខាបុរាណ

ଶୀଘ୍ରଟିଟା ପଦିରରେ ବାଣିଜ୍ୟାଭୃତ ଏକିମ୍ୟ

ଥାୟାତ୍ରା ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀଗୁଣିତା ମାର୍ଜନା ପରମା
 ରହିଅଛି । ସାଧୁ, ସଙ୍କ, ବାବାନ୍ତି, ବୈଷ୍ଣବ
 ଓ ସାଧାରଣ ଭକ୍ତ ଏହି ମାର୍ଜନା କାର୍ଯ୍ୟକୁଳରେ
 ସାମିଳି ହୋଇଥାଏନ୍ତି । କଥା ଅଛି, ଶ୍ରୀଗୁଣିତା
 ମଦିରରୁ ବାବନାଭୂତ୍ତେ ଏହି ଅବସରରେ
 ଅପସାରଣ କରି ଦିଆଯାଏ । ବାହୁଡ଼ା ଦିନ
 ମହାପୁରୁ ଆତ୍ମପମଣ୍ଡପରୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବା ପରେ
 ପୁଣି ଶ୍ରୀଗୁଣିତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆତ୍ମପମଣ୍ଡପରେ
 ନନ୍ଦି ନନ୍ଦି ରହେ ନାହିଁ । ଖ୍ରୀ ଖ୍ରୀ ଲାଗେ ।

ଏପରି ଏକ କଥା ପିଲାରେ ୪୦୦ ବର୍ଷ
ତଳର ଝିହେ ସେହି ହୋଇରହିଛି । ମହାପୁରୁଷ
ଯଶୋବନ୍ତ ଦସିଙ୍କ ଅମଳ କଥା । ଜଗତ୍ସ୍ଵରୂପ
ଜିଲା ଅଭିଭାବକ ଶିଖ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ସେ
ଶ୍ରାନ୍ତ ଆସିଥାନ୍ତି । ଅଲୋକିଙ୍କ ସାଧକ ଥିଲେ
ସେ । ଖଣ୍ଡିଆ କାନ୍ତି ଉପରେ ବସି ଚାଲୁ କରିଲେ
କାନ୍ତି ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ବାଗରେ ବିଶ୍ଵାମି
କରୁଥାନ୍ତି । କୌଣସି ଏକ ଅଶ୍ରାରୀ ନିଜର
ଆଖାପାଖରେ ଧୂରା ଧାନ ବଳରେ ଜୀବାରିଲେ ।
ଧାନମ୍ବ ହେଲେ । ଦେଖିଲେ ବ୍ରକ୍ଷ ରାଶିପଟିଏ ।
ଛପଟ ହେଉଛି, ପୁଣି ପାଉନି । ସାଧନା ବଳରେ
ତାକୁ ଶାନ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ପୁଣି
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ଆମ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲା ।
ଆମରକୁ ଦେଇବା ଲା' ମାର୍ଗ ଅମ୍ବର ଥାଲା ।

ସେଇଟି ଯଶୋବନ୍ତ ଜାଣିପାରିଲେ । ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ
ସ୍ଵରଣ କରି ଯୋଗ ତରିକାରେ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସକୁ
କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରେବେଶ କରାଇଦେଲେ । କଥା କି ରୁହୁଛି!
ରୁହୁଳାପ ହୋଇ ଏ କାନନ୍ଦୁ ସେ କାନନ୍ଦୁ ଗଲା ।
କ୍ଷେତ୍ରରେ ପହଞ୍ଚି ବିଶ୍ଵାମ ନେଉଥାନ୍ତି । ବିଶ୍ଵାମ
କାଳରେ ଖଣ୍ଡ ଦୂରରେ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ଶାନ୍ତ
ସ୍ଵଭାବରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରୁହୁଛେ । ଉତ୍ସପାତ୍ରିଆ
ହେବା ପାଇଁତ୍ତ' ପାଖରେ କୁ' ନ ଥାଏ । ଯଶୋବନ୍ତ
ତାକୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେବାର ମନୀସିକତାରେ ଥାନ୍ତି ।
ନିଜଲେ ଅଠରନଳା ତିର୍ଥୀଳଥାନ୍ତେ କିଅଁ !!
ଯଶୋବନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସମୟରୁ ।
ଏଣେ କଥା ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା ଗଜପତିଙ୍କ
ପାଖରେ । ଗଜପତି ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଦେରାକୁ
ଦିବ୍ଜ କଲେ । ସବୁ ବୁଝିବା ପରେ ଗଜପତିଙ୍କୁ
ସବୁକଥା ଜଣାଇଲେ ଦାସେ । ମଣିମା ! ସେ
କଷ୍ଟ ପାଉଛି । ଜଙ୍ଗଲିଆ ପରିବେଶରେ ଆମର
ଆହୁପମଣ୍ଡପ । ବର୍ଷାସାରା ଶୁନ୍ଗାନା । ନିରାପଦ
ପାଇଁ ସେଠି ଆକୁ ରଖିଦିଅନ୍ତେ । ଅନ୍ତରୀମ ପ୍ଲାନ,
ଅନ୍ତରୀମ ପାଦରେ ପାଦି । ଅନ୍ତରୀମ ପାଦରେ

ଶାନ୍ତ ହୋଇଯିବ । ତାର ମୁକ୍ତିବେଳା ବହୁ ବିଳମ୍ବିତ ।
ମୁକ୍ତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଉତ୍ସଳବିକଳ ହେବ,
ଉତ୍ସପାତିଆ ଦି । ଦିବ୍ୟ ପବିତ୍ର ଘ୍ରାନରେ ତା'ର
ସହ୍ୟାତ ଉତ୍ସପାତିଆ ଗୁଣ କମିଯିବ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତି
ସମର୍ପିତ ହେବା ଶରାର ନ ଥାଇ ଦି ସବୁ ଜାଣିବ ।
ବହୁ ହୋଇଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲା ସିଏ । ସଂକ୍ଷାର
ରଙ୍ଗଗତ, କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଜନ୍ମ ପ୍ରାରମ୍ଭ ବଳରୁ ଏହି
ରୂପରେ କଷ୍ଟ ପାଇଛି । ଅନୁମତି ଦେଲେ ଶୁଦ୍ଧାନ୍ତ
ବେଳାତକ ସେ ଆଡ଼ପମଣ୍ଡପ ଚାରିପଟେଶାନ୍ତରେ
ରହନ୍ତା । ପ୍ରଭୁ ଆସିଲେ ତ ସେ ଆପେ ଆପେ
ହତିଯିବ ! କେବଳ ମାର୍ଜନା ନାହିଁ ଏକ କଣ୍ଠକ
ପରି ରହିବ । ସେ ଜାଣୁ ମାର୍ଜନା ଆରମ୍ଭ ମାନେ
ସେ ଅପରି ଯିବ । ଗଜପତି ହାତୀଙ୍କେ ଦାସଙ୍କ
ମୁହଁଙ୍କୁ । ପଞ୍ଚସଖାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ବହୁ ମୁହଁଙ୍କି
ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚଥିଲା । ଆଜି ଜଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ
ଆମାନ୍ତ୍ରା ଶାନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ମହାମୁଦ୍ରବଙ୍କ
ଉଦାରତା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ବିଦାୟ
ବେଳାରେ କହିଲେ— ଦାସେ ! ତମ କଥା ରହୁ... ।

୨୪ାଗୀ ୧୯ ତାରିଖ ଏତିହ୍ୟ ପୁଷ୍ପାବୁ..., ଲେଖାରେ ଅନିଲାଙ୍କୁତ ଭାବରେ ୧୪୭୭ ମସିହା ପରିବର୍ତ୍ତେ ୧୪୩ ରହିଯାଇଛି । ପ୍ରାଗନ ଓଡ଼ିଶା କେବେ କଳିଙ୍ଗ ସାମର୍ଜ୍ୟ, କେବେ ଓଡ଼ି ସାମର୍ଜ୍ୟ ଓ କେବେ ଉତ୍କଳ ସାମର୍ଜ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଚିତ ଥିଲା । ପରିବର୍ତ୍ତନରୀଙ୍କ ସାମର୍ଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ନାମ ନ

